

ROBERT F. BERKHOFER, JR.

Nézőpont a történetírói gyakorlat nézőpontjairól

ve hétköznapi, leíró nyelvünkbe. Az olyan leíró kijelentések, mint „White elmélete nem lel szilárd alapra a történetírásban”, azt a beépített metaforát rejti, hogy „az elméletek olyanok, mint az épületek”. Az, hogy számos metaforát (már) nem tudunk metaforaként felismerni, nem változtat ezen a tényen. Az ilyen metaforavizsgálat óriási előnye az, hogy nem kerül összeütközésbe a *priori* a történelmi elbeszélések igazságigényével, és nem feltételezi a *priori* az elbeszélés magyarázóerejét mint olyant.⁶⁷

Szerintem a történelem igazságigénye, szemben az irodalommal, nélkülözhetetlen, azaz nem kezelhető véletlenszerűségként. Ez az alapvető különbség kell megátalálja a filozófusokat abban, hogy a történelmet és a fikciót ugyanazon faj – az elbeszélés – két példányának tekintsék, ahol is a történelmi elbeszélés ideális esetben történetesen valamiképpen még az igazság kereséséhez is kapcsolódik. Mert valahányszor ez történik, a történetfilozófusok végül mindig rossz vágányon kötnek ki. A történetírás stílárius vagy más textuális *aspektusai* így magát a történelmet helyettesítik, és ennek a pótlásnak a filozófiai eredménye az, hogy a történetfilozófiát egyfajta esztétikának vagy irodalomelméletnek tekintik. Alapvetően ez történt az elmúlt két évtizedben, ennél fogva nem véletlen, hogy számos (talán a legtöbb) történetfilozófiai tárgyú könyv mostanában az irodalom tanszékeken születik.⁶⁸

Végző soron az alapvető probléma, mellyel a metaforikus történetfilozófia – a történelem nyelvi dimenzióira fordított minden figyelme ellenére – paradox módon szembesül, az az, hogy elfelejtette magának a „történelem” szónak a nyelvi gyökereit tisztázni. A görög *historia* szó eredeti értelme ugyanis nem a történet, hanem a *kérdésközlés*. Így valahányszor „igaz történetként” jellemzik a történelmi elbeszéléseket – a hangsúly a melléknévre, és nem a főnévre kell eszen.

Kiss Gábor Zoltán fordítása

Amit a történészek az objektivitás, a nézőpont, a részrehajlás, vagy a történeti munkák egyoldalúságának fejezet címei alatt tárgyalnak, legtöbbször arra emlékeztet, amit az irodalomteoretikusok hangnak és nézőpontra hívnak. A történészek a hang és a nézőpont nyilvánvaló problémáival szembesülnek minden olyan alkalommal, mikor műlbéli emberek nézőpontját, esetleg hangját akarják megjeleníteni. Mi a viszony a jelenbeli történész és a (feltételezett) múlt – történész szövege által közvetített – szereplői között? Át kell-e vennie a történésznek a múlt szereplőinek szemléletét és megfogalmazásait, hogy a saját szavaikkal magyarázva, méltányosan mutassa be őket? Milyen mértékben kell a történésznek empátikusnak lennie azokkal, akikről ír (bármilyen ellenszenves legyen is világnézettük, viselkedésük, erkölcsük) annak érdekében, hogy érvényes történelmet hozzon létre?¹

A hang és a nézőpont történeti munkákban betöltött szerepének problémái újabb elsősorban azokban a vitákban kerültek előtérbe, melyek általánosságban véve az etnicitás, a társadalmi nem [gender], az osztály és a másosság fogalmait érintik. „Ki érthet meg kit” kérdését feszegetik. Ki szövegezték meg a történelem úgynevezett „kifejezetlen” vagy dokumentálatlan részét? Milyen mértékben terjesztik ki a történészek a másság hagyományos fogalmait, hogy az én domináns sztereotípiáit érvényesítve elhallgattassák a múlt hangjait, s ezzel kizárják a társadalom másikjainak nézőpontjait? Lehetséges-e vajon, hogy még a professzionális és a népi történelem, a dokumentált és a szóbeli történelemek megkülönböztetése, valamint az emlékezetkutatások eredményei is elősegíthetik ezt az elhallgattatást? Képes lehet-e egy történés nem arra, hogy különböző hangokat mutasson be szöveges reprezentációiban? A társadalmi nemnek, osztálynak, etnicitásnak szentelt figyelem megváltoztatja-e vajon a történelemben alkalmazott történetmondás természetét is, vagy csak annak tartalmát érinti? A multikulturalizmus iránti elkötelezettség megköveteli-e egyúttal a nézőpontok és a hangok multiplifikálása iránti elkötelezettséget is? Továbbá, kívánatos-e, hogy a multikulturalizmus

1 Nem foglalkozom most azokkal a megfontolásokkal, melyek a feltételezett múlt mimetikus rekonstrukciójára vonatkoznak, minthogy itt azt próbálok bemutatni, amit a hagyományos történészek hagyományos nézőpontjának tartok, valamint azt a hangot, amely úgy hiszem, jellemző rájuk. Nézeteim korábbi kifejtését lásd: 'The Challenge of Poetics to (Normal) Historical Practice' *Poetics Today*, IX/2, (1988), 435–52.

67 A „Literary Theory and Historical Writing”-ben White ebbe az irányba mozdul el a szó szerinti és figuratív nyelvhasználat közti különbségek relativizálásával – anélkül, hogy kimondaná az ebből fakadó, eredeti koncepciójához képesti következményeket.

68 Vö. Megill és McCloskey: „The Rhetoric of History”, 235: „A cél az, hogy ne adjuk fel az episztemológiai standardokat. Ezek túlzottan is részei a diszciplínának és benne folyó beszédnek: a történelem- és tudományművelés sikeres, kumulatív kísérletét jelzik. Ugyanakkor gátat is vetnek neki: a történelem, mely megpróbál a retorika nélkül érvényesülni, elveszíti a tágabb értelemben vett, emberi nemmel folytatott társalgási képességét.” L. még J. Nelson, A. Megill és D. McCloskey: „Rhetoric of Inquiry”, *The Rhetoric of the Human Sciences*, ed. Megill és McCloskey, 3–18.

ezáltal a Nagy Történetek meg többszöröződéséhez, azaz plurális múltakhoz vezetessen?²

A hang és a nézőpont egyesülnek egymással az irodalmi szövegben, de amit a szöveg szerzője összekötött, azt a szöveg olvasója szétválaszthatja. A hang azt segít meghatározni, hogy ki beszél a szövegben, míg a nézőpont arra adhat választ, hogy milyen perspektívából beszél egy hang. Az irodalomteoretikusok a szövegbeli hang kérdését két, egymást kiegészítő szempontból tárgyalják: (1) Ki beszél kinek a nevében? (2) Ki beszél kihez? Habár a szerző szövegének (azaz alkotásának) egészével fejezi ki magát, a szövegnek mégsem kell minden részletében kizárólag a szerző nevében beszélnie. Milyen személy(iség) alakjában lép be a szerző a szövegbe? Mennyire harsogja túl a szerző személyes jelenléte a szövegbeli szubjektumok jelenlétét? A szerző és a szöveg kapcsolatára vonatkozó kérdések nem annyira a szerző szakmai vagy szociális hátterének szempontjából érdekesek, mint inkább abból a szempontból, hogy hol és milyen módon, a szöveg mely szintjein és mely részeiben üt át a szerzői hang.³

2 A 'Nagy Történet' [Great Story] a saját szóösszetételelem, és a monografikus történelmi szövegek nagyobb kontextusára, vagy az általános történelmek átfogó interpretatív kontextusára utalok vele. Noha a metanarratívák mindig Nagy Történetek, egy Nagy Történet mégsem feltétlenül azok közé a klasszikus metanarratívák közé tartozik, amelyeket Jean-François Lyotard határozott meg a *Postmodern Condition: A report on Knowledge* című művében. (Francia eredeti: 1979), ford.: Geoff Bennington és Brian Massumi (Minneapolis, 1984) [A posztmodern állapot', ford.: Bujalos István és Orosz László, In: Jean-François Lyotard, Jürgen Habermas, Richard Rorty: *A posztmodern állapot, Századvég-Osiris*, 1993, Budapest.] A Nagy Történet feltételezett műetikus megalapozottságára, melyet a legtöbb történet feltételez, a Nagy Múlt elnevezést használok. Ezeket a terminusokat a *Beyond the Great Story: History as Text and Discourse* (Cambridge, MA, 1995) című könyvemben alakítottam ki és használtam fel. Jelen tanulmány a könyv két fejezetének részleteit tartalmazza.

3 A hang és a nézőpont kérdése a történelmi gyakorlat két különböző területén jelentkezik: a történet-szövegének olvasásakor, illetve a történelmi források olvasásakor. Ezúttal csak az előbbit tárgyalom. A nézőpont és a hang történelmi gyakorlatban betöltött szerepének kimerítő tárgyalása egy egész könyvet igényelne. A kortárs történelmi gyakorlatot feldolgozó munkák közül a legjobbak: Philippe Carrard: *Poetics of the New History: French Historical Discourse from Braudel to Charrtier* (Baltimore, 1992) vö. a jelen kötetben olvasható Carrard-tanulmányt – a szerk.) 2. és 3. fejezet, jól indul a kérdés irodalomelméleti helyzetének áttekintése, angolul: Wallace Martin: *Recent Theories of Narrative*, (Ithaca, 1986), 6. fejezet; Slomith Rimmon-Kenan: *Narrative Fiction, Contemporary Poetics* (London, 1983), 6-8. fejezet; Mieke Bal: *Narratology: Introduction to the Theory of the Narrative* (Toronto, 1985), 100-149; Paul Ricoeur: *Time and Narrative*, II., ford.: Kathleen McLaughlin és David Pellauer (Chicago, 1985, franciáiul: 1984), 88-99; Továbbá néhány részletesebb tanulmány: Seymour Chatman *Coming to Terms: The Rhetoric of Narrative in Fiction and Film* (Ithaca, 1990) és *Story and Discourse: Narrative*

Amikor a történet hangjára figyelünk a szövegben, vagyis arra, hogy ki beszél, akkor nemcsak a hang megjelenési formájára lehetünk kíváncsiak (hogy szövekként, vagy narratorként szólal-e meg), hanem arra is, hogy mennyire válik áthatóvá az előadás folyamatában a szerző, vagy helyettesítőjének hangja. A narratológusok a két jelenséget egy széles skálán elhelyezve tárgyalják, mely az explicit módon közbeszóló hangtól az implicit és háttérbe húzó hangig terjed. Az „én”-nel vagy „mi”-vel jelölt szerző nevében beszél-e a szövegbeli hang, illetve milyen gyakran fordul elő, hogy a szövegbeli szerző önmaguként, a saját nevében szólal meg? Ezzel ellentétben, a szerzői hangok spektrumának másik végén helyezkedik el a kizárólag harmadik személyben megszóláló szerző. A történetek rendszerint elfojtják vagy elfedik a személyes közbeszólás hangját, ezáltal úgy tűnhet, a tények magukért beszélnek a történelmi diskurzusban. Habár ma már kevés történetész csatlakozna a tizenkilencedik századi francia történetész, Fustel de Coulanges állításához, aki szerint „nem én beszélek, hanem a történelem szólal meg rajtam keresztül”, mégis valójában az ő tanácsát követik, amikor az önmagától megszóláló múltként mutatják be történelmeiket.⁴ Innen ered Savoie Lottinville kezdő történetészekhez intézett figyelmeztetése, miszerint ő „sohasem – vagy majdnem sohasem – alkalmazza beszámolójában az 'én' személyes névmást.”⁵

A történelem szereplői elnyerhetik saját hangjukat a történelmi diskurzusban. Ha van hangjuk (ha megadatik nekik), akkor a diskurzus alanyaiból, illetve a diskurzusban megjelenített alanyokból [subjects] saját nézeteiket képviselő szubjektumokká [subjects] válhatnak. A szerzői hanghoz hasonlóan, a szereplők hangja is az explicit-személyes és az implicit-személytelen pótsai között váltakozhat. A legexplicitebb megszólalás az, mikor a szereplők a saját nevükben beszélnek, idézet útján. Jóval távolabb kerülünk a szereplők saját hangjától, ha a történetész azt a megoldást választja, hogy nézeteiket a saját összefoglalásában közvetíti. Még messzebb jutunk a saját szereplői hangtól, ha többek nézeteit általánosítjuk egy közös nézőponttal.⁶

tion: *The Structure of the Artistic Text and Typology of Compositional Form*, ford.: Valentina Zavarin és Susan Wittig (Berkeley, 1973, oroszul: 1970) [magyarul: Borisz Uspenszkij: *A kompozíció poétikája*, ford.: Molnár István (Európa, 1984, Budapest)]; Susan Sniader Lanser: *The Narrative Act: Point of View in Prose Fiction* (Princeton, 1981).

4 Idézi: *The Varieties of History: From Voltaire to the Present*, szerk.: Fritz Stern (New York, 1956), 25.

5 Savoie Lottinville: *The Rhetoric of History* (Norman, OK, 1976), 104, lásd még egy régebbi francia tanácsai, ugyanezen hatás kváltságára: Carrard, i. m., 23.

6 Carlo Ginzburg: *The Cheese and the Worms: The Cosmos of a Sixteenth-Century Miller*, ford.: John és Anne Tedeschi (Baltimore, 1980, olaszul: 1976) [magyarul: *A sajt és a kacsok. Egy XVI. századi molnár világgépe*, ford. Galamb György János (Európa, 1991, Budapest)] A könyv érdekes példája a szereplői és a saját hang különböző megközelítéseinek, de vö. Renato Rosaldo kritikájával, mely a hangok „inkvizíció” módszerekkel kicsikart jellegére utal. 'From the Door of his Tent: The

A szerzői hangok és a feltételezett alanyok hangjai közötti kapcsolatok a történelmi szövegben a hangok megszosorozásának jellegére és problémájára, a többszólamúságra irányítják a figyelmet. Meg tudnak-e szólni valaha is a saját nevükben a történelmi szereplők, vagy mindig a szerzőknek kell felvenni szólamukat a történelmi diskurzusokban? Képes-e az olvasó a különböző hangok, valamint a hozzájuk kapcsolódó nézőpontok megkülönböztetésére egy feszültségekkel és belső ellentmondásokkal terhelt diskurzus szövegében? A történetírói gyakorlatban alkalmazott hang alapproblémáját a Nagy Történetmondó kiletét firtató kérdés, vagyis a „ki beszél a Nagy Múlt nevében?” veti fel.

Ha megkérdezzük azt, hogy ki beszél a Nagy Történetmondó nevében (vagy Nagy Történetmondóként), akkor utánanézhetünk annak is, hogy milyen nézőpontból (vagy kinek a nézőpontjából) van előadva a Nagy Történet. Eppúgy, mint a regényíróknak, tárgyuk ábrázolásakor a történészeknek is választaniuk kell egy nézőpontot, s ami ehhez szorosan kapcsolódik, egy hangot. Amennyiben a regényírók szereplőiken keresztül szólnak meg, úgy a szereplők sem csupán megjelenítik [represent] a regényírók nézeteit, hanem korlátozzák is látókörüket és tudásukat a saját maguk alkotta képzeletbeli világ észlelésében és megértésében. Habár a történészek néha a (re)konstruált történelmi szereplőkön keresztül szólnak meg, mégis sokkal gyakoribb az, hogy az isteni mindentudás és omniprezencia pozícióját foglalják el abban a világban, melyet feltételezhetően a múlt alapján alkottak (újra). Így, amint azt Paul Ricoeur is megjegyzi, a történészek ritkán egyesítik (keverik össze) azt, hogy ki beszél az előadásukban azzal, hogy honnan látjuk, amit mutatnak nekünk.⁷ Ezen felfogásnak megfelelően Savoie Lottinville az elbeszélő történelem kezdő történészeihez írott bevezetőjében kétfajta nézőpontot különböztet meg. A történelmi gyakorlatban a „szerzői nézőpont” az uralkodó, mely valahol a menny és a föld között van, kellő magasságban ahhoz, hogy az egyéni cselekvések és az egész egysége is tisztán látható legyen [...] ezt nevezhetjük az „omniprezencia” nézőpontjának, elsősorban azért, mert a történelem nem engedheti meg magának azt, amit a regényíró teljes joggal megtehet, hogy ti. elbeszélőként részt vegyen az eseményekben.⁸

A „szereplői nézőpont” a kortárs történelmi cselekvők perspektívájából szemléli a dolgokat. Lottinville szerint ez a szemszög kimondottan előnyös életrajzok esetén, de más történeti munkában is használható.

A nézőpontok e két fajtája legalább annyi kérdést vet fel, mint amennyire választ ad. Röviden, vajon magából a történelmi szövegben reprezentált vi-

lágból, vagy azon kívülről eredjen-e a róla kialakuló tudatunk? Azaz, lehetséges-e egy vagy több tudaton keresztül látnunk, olyanon, amely hozzátartozik az adott világhoz, illetve olyanon is, amely kívül esik azon? Amennyiben tudatunk kívülről származik, akkor képes lehet-e az olvasó arra, hogy bepilantson egy tudatba, esetleg többbe is, mindegyikbe, s ezzel együtt lássa a tudatokhoz tartozó nézőpontokat? Isteni vagy korlátozott a mindenek feletti nézőpont? A mindentudó tekintettel együtt jár az omniprezencia, azaz a minden nézőpontról és minden nézőpontból nyert perspektíva, továbbá a mindentudás, mely ismer minden tudatot, csakúgy, mint a tényeket, és tudja mindennek az okát is.⁹

Különbőség van aközött, hogy egy nézőpont nevében, vagy ezzel szemben, egy nézőpontból érvelünk. Az utóbbi esetben a nézőpont a prizmat, a látószöveget, a perspektívát, a fókuszálást vagy a lencsét jelenti; ezeken keresztül tájrák élénk az elbeszélést (és a történelem esetében hozzátelhetjük: az érvelést). Habár a nézőpontot a látásból vett szóhasználattal szokás jellemezni, a kifejezés mégis egyaránt utal egy fogalmi [értelmelem, *point*] és egy perceptuális [nézet, látás, *view*] pozícióra is, melyből az elbeszélő situációt és az eseményeket bemutatják. Szó szerinti értelemben a nézőpont nem más, mint valakinek a szemén keresztül látni a szövegben reprezentált világot, annak fizikai aspektusát, ahogyan ezt a fenti, szerzői nézőpontról szóló Lottinville-idézet is mutatja. Ez a nézőpont perceptuális síkja.¹⁰ Milyen térbeli és időbeli perspektívát kell a történészek beállítania ahhoz, hogy a be tudja mutatni a reprezentált világot a [történeti] diskurzusban? Nyújt-e végül a szöveg madártávlati képet, szinoptikus vagy panorámaszerű perspektívát

9 A regénybeli mindentudás típusairól lásd: Norman Friedman: *Form and Meaning in Fiction* (Athens, GA, 1975), 145–50, 153–6. A narratíva teoretikusai vitáznak afelől, hogy a perspektívának „nézőpont”, „fókuszálás” vagy más terminus legyen a neve. Lásd a 'Point of View' és a 'Focalization' címszavakat Gerard Prince: *A Dictionary of Narratology* (Lincoln, NE), 31–2, 73–6. Az elbeszélő és a szereplői látószöveget megkülönböztető újabb terminológiához lásd Chatman: *Coming to Terms*, 9. fejezet. Carrard (i. m.) a „fokalizálást” használja, a vonatkozó fejezet mégis a 'Perspective' címet viseli, 104–21. Amit a „nézőpont”-ot preferálók „mindentudás”-nak neveznek, az más terminológiában „nulla fokú fokalizálást” jelent. Elizabeth Deeds Ermarth: *Realism and Consensus in the English Novel* (Princeton, 1983, 3. fejezet) kerüli a „nézőpont”-ot, mert szerinte túlságosan erősen kötődik az individuális tudathoz, ezért inkább a „perspektívát” használja, hogy ezzel egyúttal az irodalmi realizmus mindentudó narrátorának vélhetően arctalan jellegét hangsúlyozza.

10 A nézőpont négy síkjának vagy szintjének elkülönítésében az alábbi művekre támaszkodtam: Chatman: *Story and Discourse*, 151–2; Uspenszkij (i. m.); Roger Fowler: *Linguistic Criticism* (Oxford, 1986), 9. fejezet. Elhagytam az Uspenszkijnél és Fowlernél meglévő frazeológiai síkot. Más rendszert javasol Prince i. m., 31–2, 73–6; Rimmon-Kennon (i. m.), 6–8. fejezet; és Lanser (i. m.). Friedman (i. m.), 134–42, rövid történeti összefoglalót is ad a „nézőpont” ideájáról, mint explicit fogalomról.

Fieldworker and the Inquisition', In: *Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography*, szerk.: James Clifford és George E. Marcus (Berkeley, 1986), 77–97. Ginzburg válasza a kritikára: 'The Inquisitor as Anthropologist' In: *Ginzburg: Clues, Myths, and Historical Method*, (Baltimore, 1989, olasz: 1986).

7 Ricoeur, i. m., II., 99.

8 Lottinville, i. m., 104.

a reprezentált világról?¹¹ Átvitt értelemben, vagy fogalmi szinten, a nézőpont a reprezentált világ megértése egy hitrendszer, egy ideológiai vagy fogalmi keret szemzőgéből. Úgy a megjelenített világ ideológiai és hitrendszerei, mint az azon kívülről eredőek gyakran sokkal zavarosabbak annál, ahogy azt a történészek gondolják. Ezt tükrözik a liberális, a konzervatív és a radikális történelmek felett folytatott viták és polémiák érvei is. Végül is, a fogalmi nézőpont fényében vajon nem éppen a történelmi és a társadalomtudományi magyarázatok legszilárdabb alapjait kellene ideologikusnak fel fogunk?¹²

Az értékelés szintjén a nézőpont az érdekek, a jólét, a profit vagy az értékrendszer alapján méri fel a reprezentált világot. Kérdés, hogy a nézőpont ezen értékelő szintjén az ábrázolt történeti világba beletartozó vagy azon kívül eső standardok, értékrendszerek alapján ítélik-e meg az egy adott helyzethez kapcsolódó érdekeket, a rendszer előnyeit, vagy az emberek jólétét az adott társadalomban? A semlegesnek tűnő megítélések általában egyik vagy másik résztvevő nézőpontjának kedveznek. Épp ezért a kisebbségeket, vagy a radikális történelmi reprezentációt favorizáló történészek hegemonikusnak tartják azt a nézőpontot, melyet oly sok szokványos történelmi munka alkalmaz, mivel az a dolgok „természetes” társadalmi vagy politikai szemléletként a hagyományos vagy az uralkodó hatalmi struktúrákat támogatja. A hegemonia elgondolásának alapvető kérdése, hogy kinek, milyen nézőpontja határozza meg a valóságot.¹³ Pszichológiai vagy érzelmi szinten a nézőpont egy adott pszichének megfelelően érzékeli a reprezentált világot: hogyan

¹¹ A „madártávlat” Uspenszkijnél (i. m.) előkerül, de a „szinoptikus” és a „panoráma-perspektíva” a saját kifejezéseim, az irodalomtorettikusok nem használják. A nézőpont kérdésével hagyományosan társított „vizualista ideológia” egészének leleplezését lásd: Stephen A. Tyler: 'Post-Modern Ethnography: From Document of the Occult to Occult Document' in: *Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography*, szerk.: James Clifford és George E. Marcus (Berkeley, 1986) különösen: 130–1.

¹² A *rhetoric of inquiry* [a kutatás retorikája] mozgalom követői számára ez jelentené a legsúlyosabb problémát. Lásd *The Rhetoric of the Human Sciences: Language and Argument in Scholarship and Public Affairs*, szerk.: John S. Nelson, Allan Megill és Donald S. McCloskey (Madison, 1987). Vö.: Christopher Lloyd: *Explanation in Social History* (Oxford, 1986).

¹³ A hegemonia és az ideológia meghatározásához ma már elég rámutatnunk az intellektuális iparra, ami kitermeli. Ez az ipar túlságosan is jól illusztrálja a politikai érdekek és nézőpontok közötti kapcsolatokat, látható, hogy az előbbieket miként szivárognak ki az elméleti vitákban, az egymással versengő beszédmódokban és meghatározásokban. Az ideológia újabb elmélettróhoz nyújt tájékoztatást: John B. Thompson: *Studies in the Theory of Ideology* (Berkeley, 1984); a kérdéskör a saját elméleti megközelítésében: *Ideology and Modern Culture: Critical Social Theory in the Era of Mass Communication* (Cambridge, 1990). A fogalom, ahogyan ők mondják, „geneológiáját” lásd: Ernesto Laclau és Chantal Mouffe: *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Democratic Politics* (London, 1985, 1. fejezet). Lásd még: Michele Barrett: *The Politics of Truth: From Marx to Foucault* (Cambridge, 1991).

érez az elbeszélő vagy az implikált szerző a szereplők, az események és az intézmények iránt a diskurzusban? Tényilagos-e a történész a múlt reprezentált világával szemben, vagy elkötelezett-e iránta? Napjaink nagy vitája aközül forog, hogy ki oszthatja a faj, a társadalmi nem, az osztály érzelmi és más nézőpontjait, hogy ki adhat hangot egy csoport hajdani, vagy mai tapasztalatainak.¹⁴

Szembesülve a sokféle lehetséges nézőponttal, valamint a számtalan területtel, ahol a nézőpontok belépnek a történelmi diskurzusba, elfogadható F. R. Ankersmit észrevétele, mely szerint a történész első lépése a történelmi elbeszélés vagy interpretáció mint olyan létrehozásában pusztán az, hogy elfoglal egy nézőpontot, mert ez biztosítja számára azt a kitüntetett módot, amelynek alapján a múltat történelemként képes „látni”.¹⁵ Természetesen a nézőpontnak a történelmi diskurzus számára életbe vágóan fontos szerepe az, amely elfogultságokat kelt, amik aztán megzavarják a történetrőri gyakorlatot. Semmilyen vélt történészi közvetítés múlt és jelen között, és e közvetítés egyetlen szintje sem kerülheti meg a nézőpontot vagy a nézőpont valamilyen álcázott formáját. Minél többet értelmez szövegében a történész, annál több aspektusában válik a nézőpont a történelmi diskurzus részévé. A nézőpont minél több aspektusát implikálja, annál több elfogultság vesz részt a történelem létrehozásában.

A multikulturalizmus védelmezői szerint a tudományos kutatás és az iskolai tananyag multikulturalista megközelítése leplezi le azt a tradicionális nézőpontot, mely számos tudományág hegemoniáját megalapozza. Senki sem fejtette még ki olyan világosan és nyíltan az efféle nézőpontra vonatkozó (és ezt éppen ezért támadó) multikulturalista implikációkat, mint Paula Rothenberg:

»A hagyományos (iskolai) tananyag arra nevel minket, hogy a kiváltságos, európai fehér férfi szemével lássuk a világot, és hogy az ő érdekeit és reményeit valljuk magunkénak. „Irodalomnak” a középosztálybeli fehér férfiak által írott könyveket nevezi, ezeket egyetemesként és időtlenként tiszteli, míg a bárki más által írt irodalmat egyedülként és mulandóként tárgyalja. A hagyományos tananyag a (mitikus) fehér középosztály patriarchális és heteroszexuális családját, és annak értékeit mutatja be „Bevezetés a pszichológiába”

¹⁴ A saját tapasztalat referenciájára alapozott multikulturális történelem előnyeiről és korlátairól két fontos megállapítással szolgál: Ruth Roach Pierson: 'Experience, Difference, Dominance and Voice in the Writing of Canadian Women's History' in: *Writing Women's History: International Perspectives*, szerk.: Karen Offen, Ruth Roach Pierson és Jane Randall (Bloomington, 1991), 79–106, továbbá: Joan W. Scott: 'The Evidence of Experience', *Critical Inquiry*, XVII (1991), 773–97.

¹⁵ F. R. Ankersmit: *Narrative Logic: A Semantic Analysis of the Historian's Language* (Hága, 1983), 216–24, amellet érvel, hogy a nézőpontnak központi jelentősége van az ún. „narratio” konstruálásában, de a nézőpont aspektusait nem különbözteti meg. Keret-fogalmához lásd még: *The Reality Effect in the Writing of History: The Dynamics of Historiographical Topology* (Amsterdam, 1989), 24.

címszó alatt. A vagyonnal és társadalmi ranggal bíró fehér férfiak értékeire oktat „Bevezetés az etikába” címén. A társadalom tagjainak valóságos *többségét* „nők és kisebbségek”-re redukálja, és mindezt „politikatudományként” találja. A kiváltságos fehér férfiak által létrehozott nyugati művészetet tanítja, s ezt nevezi „művészettörténetnek”.

A tananyag valójában „realitásként” határozza meg ezt a nézőpontot, holtott csakis egy nézőpont, majd biztosít afelől, hogy ez, s kizárólag csak ez a „semleges” és az „objektív”. Arra tanít mindnyájunkat, hogy a fehér férfiak értékeit és kultúráját tekintsük mértékadónak, mellyel minden és mindenki megítélhető, s melyre mindenkinek szüksége is van. A „különbséget” „tökéletlenségként” (devianciaként, kórosként) határozza meg. A „valóság” efféle meghatározására felépített rasszizmus, szexizmus, heteroszexizmus és osztálypreferencia azt sugallja, hogy a társadalmi javak és a hatalom érvényben lévő elosztása, valamint a hagyományos tananyag területeinek és óraszámainak érvényben lévő felosztása a dolgok természetesen rendjét tükrözi.¹⁶

Rothenberg szerint a humántudományok számos diszciplínáját megalapozó hegemónikus nézőpont eredménye, hogy „a nők, bőrszínüktől függetlenül, a színesbőrű férfiak, továbbá a munkások ritkán, vagy sohasem válhatnak alanyokká és ágensékké. Rosszabb esetben tárgyakként, jobb esetben áldozatokként jelennek meg mindvégig a történelemben.” Sőt, „csak a színesbőrűeknek van fajúk, és csak a nőknek társadalmi nemük, a leszbikusoknak és a melegeknek szexuális orientációjuk – mindenki más ember.” Rothenberg nézőpontja szerint ennél még rosszabb az, hogy a standard iskolai tananyag és a tudományosság a hagyományos nyugati férfiszemlélet hegemoniáját testesíti meg, minthogy felértékeli „a gyilkolást és hódítást az élet létrehozásához és reprodukciójához képest”, valamint „absztrakt, oppozicionális gondolkodást szorgalmaz, mint az intellektuális fegyelem paradigmáját.”¹⁶

A fenti sorok a hagyományos történelemkonstrukció fontos, és mélyen felkavaró implikációjára utalnak, Rothenberg a felsorolt tévképzetek orvoslására mégis csupán azt az orvosságot ajánlja röviden, hogy hagyjuk, hadd olvassák a diákok az Egyesült Államok Alkotmányát, a legfelsőbb bírósági határozatokat, és más nyilvános dokumentumokat, „hogy az 'alapító atyák' és leszármazottaik *magukért beszélhessenek*.”¹⁷ Egy ilyen megoldás nem mondia meg, hogy ki biztosítja a nézőpont(ka)t, melyek alapján a múlt hangjai kontextualizálhatókká, értelmezhetőkké válhatnak. Ki lesz, hogy úgy mondjam, a Nagy Tántó a multikulturális tanteremben? Ki lehet a Nagy Kontextualizáló a Nagy

Történelemben, aki ezeknek a dokumentumoknak az egymáshoz, a saját korukhoz és a jelenhez való viszonyát értelmezi?

A multikulturalizmus – más diszciplínákkal együtt – a hagyományos történelmet megalapozó nézőpontot kifogásolja, s ezzel együtt a hagyományos történelem tekintélyét. A multikulturalizmus egyrészt rávilágít a szerzői hang és nézőpont, valamint a mindenkor szövegben vélhetően megjelenítettek hangja és nézőpontja közti viszonyok kérdéskörére. Kinek a nevében beszél végül is egy szöveg, milyen nézőpontból, és miféle autoritással? Másrészt, a legjobb, az egyetlen helyes Nagy Történelem elképzelését vitatja, méghozzá a történeti gyakorlatban alkalmazott nézőpont kérdése felől megközelítve. Amikor a multikulturalizmus megkérdőjelezi a Nagy Történet és a Nagy Múlt számára legalkalmasabbnak vélt nézőpontot, akkor ezáltal a diszciplína igazolására hagyományosan használatos történelmi autoritást alapjait vonja kétségbe. A hagyományos tekintély elvitatásának eredményeként a multikulturalizmus felveti azt az alapvető kérdést, hogy a szokványos történelmi gyakorlat paradigmája maga miként juttat érvényre politikát a hang és a nézőpont által. Végül pedig arra kérdez rá, hogy miként lehet a történelmi szövegekben megtöbbszörözött nézőpontoknak helyt adni, legyenek azok akár monografikus művek, akár Nagy Történelemek, vagy akár maga a Nagy Múlt, mint történelem.

Jelen tanulmány szempontjából azonban inkább az a kérdés, hogy mire juthatunk mindezen problémák kapcsán a történelmi diskurzus szokványos paradigmáján belül, valamint, hogy mit kell tenni ezen paradigmán kívül annak érdekében, hogy képesek legyünk átadni a többszörözött nézőpontok összetettségét. A többszörözött nézőpontok és hangok történelmi diskurzusban való megjelenítésének nehézségei akkor igazán szembetűnőek, ha a Nagy Történelmet és a Nagy Múltat szöveggé fogjuk fel. Az amerikai Nyugat történelmének régi és újabb megközelítései jól illusztrálják a szokványos történelmi paradigma korlátait és lehetőségeit abban a tekintetben, hogy a hagyományos történelmi problematikában mennyiben érvényesíthetőek általa a multikulturalizmus mai eszméi. Az amerikai határvidék régi és új megközelítéseinek összevetése rávilágít a nézőpont különböző fajtái közötti kapcsolatokra: a térség, a korszak és a rájuk nyíló látószög fel fogására, mint perceptuális szempont; az objektivitás és politika közötti kapcsolatra, mint ideológiai szempont; a személyek és cselekvések hajdani és mai megítélésére, mint értékelő szempont. Továbbá számolnunk kell a Nyugat mint térség iránti elfogódottság vagy identitásváltás, a múltbéli (és jelenbéli) személyek iránt érzett empátia vagy ellenérzés kérdéseivel is.

A nagy Amerikai Múlt egyik, talán (máig) legnagyobb elbeszélése Fredric Jackson Turner határvidék-értelmezése. A saját korunk és helyünk felől szemlélve a Turner történelmét megalapozó nézőpont kinosan etnocentrikus és soviniszta, mivel sok olyan ember nézőpontját és hangját elnyomja, akik azon a téren éltek és harcoltak, melyet Turner az amerikai Nyugatnak hív. Multikulturalista szempontból ez azt eredményezi, hogy történelme és Nagy Tör-

16 Paula Rothenberg: 'Critics of Attempts to Democratize the Curriculum are Waging a Campaign to Misrepresent the Work of Responsible Professors' *Chronicle of Higher Education*, XXXVII/30 (10 April 1991). B3.

17 Kiemelés tőlem. Az eredeti intenció érvének, vagyis, hogy voltaképpen mit értettek az Alkotmányon az alapító atyák, éppen az a lényege, hogy ezek a dokumentumok nem önértelmezőek; lásd erről: Jack N. Rakove, szerk.: *Interpreting the Constitution: The Debate over Original Intent* (Boston, 1990).

ténete egy nézőpontú és egy hangú annak ellenére, hogy értelmezését osztályellentétekre alapozza.¹⁸

Amikor Turner éppen nem némítja el azon hangok nagy részét, melyek részesei voltak a határvidék Nagy Történetének, akkor is elhagyja, vagy eljelen-tékelleníti nézőpontjukat. Az amerikai eseményekről előadott Nagy Története bizonyos észak-európai származású amerikai férfiak nevében beszél, az ó uralkodó ideológiájuk és értékrendszerük nézőpontját alkalmazza. Miként azt Patricia Limerick a *The Legacy of Conquest: The Unbroken Past of the American West* című művében kimutatja, „Turner határvidéke egyetlen néző-ponton alapul.”¹⁹ Limerick a faj, az etnicitás, és a társadalmi nem nevében szólal fel: „Az angol nyelvű fehér férfiak voltak történetének főhősei; az indiánok, a spanyolok, a francia kanadaiak, vagy az ázsiaiak legjobb esetben is csak mellékszereplőkként, rosszabb esetben pedig egyáltalán nem jelennek meg. Majdnem ugyanolyan mértékben mellőzte őket, mint a bármilyen etnikumba tartozó nőket.” (21) Emellett földrajzi provincializmussal is vádolja Turnert, valamint azzal, hogy a mezőgazdaságot az iparosodás fölé helyezi, hogy történelme a földművelő telepésekre és a csapadékos Közép-Nyugat népi demokráciájára, a farmerekre helyezi a hangsúlyt, ezzel szemben nem foglalkozik a sivatagokkal, a hegyvidékekkel, a bányászattal és a Távolsági-Nyugat megszállásával. Mindenütt elhagyja a városiasodás, a vasutak, a körzeti kormányzatok, a kereskedelem és a bankok kérdéseit. Végül pedig Limerick szerint Turner kisvárosi Amerika iránti nosztalgiaja mutatkozik meg abban, hogy az 1890-es éveket jelöli ki korszakhatárként. E nosztalgia nevében ken-dőzték el Amerika elhúzóó ipari problémáit a határvidék korszakában csak-úgy, mint azután.

Csaknem egy évszázaddal azután, hogy Turner kifejtette a „A határvidék jelentőség[ét] az amerikai történelemben”, Limerick könyve olyan szintézisre törekszik, mely magába foglalja azokat a hangokat és nézőpontokat, melyeket Turner elfojtott vagy eljelen-tékellenített. Amint azt könyvének kettős címe is sugallja, arra törekszik, hogy megjelenítse (integrálja) mind a múlt, mind a saját korának (a saját korunk) nézőpontjait és hangjait. Limerick Nagy Története, szembeállítva Turnerével, rámutat a történelmi gyakorlat-

18 A Nagy Elbeszélések, vagyis azok, amiket Nagy Történeteknek nevezek, elsősorban azért érdekesek, mert felállítják a monografikus történelmek szélesebb kontextusát, illetve magának a múlt értelmezéseinek történelmi kontextusát. Így válhatnak a multikulturalista igények nyilvánvaló hadszínterévé az osztályteremben és a professzionális diszkurzusban zajló történelmi revízió felől. A kérdés ilyenkor az, hogy kiből lehet a Nagy Történetmondó, kinek a nézőpontjából meséli el a Nagy Történetet. Ez jellemzi az afrocentrizmus körüli multikulturalista vitát, de azt a kérdést is, hogy Kolumbusz ötszáz évvel ezelőtti tengerészeti eredményét a felfedezés, az invázió, a találkozás, a genocídium, az összeomlás, vagy egyéb általános meghatározás keretében értelmezzük-e.

19 (New York, 1987), 25. A könyvre vonatkozó további utalásokat a szövegben zárójellel jelzem.

ban alkalmazott multikulturális nézőpontok lehetőségeire, egyben a hagyományos történelem korlátaira is, melyek megakadályozzák céljának elérését.

Limerick a maga módján, de Turnerhez hasonlóan erőteljesen tagadja a határvidék evolutív folyamatként való értelmezését, és amellett érvel, hogy a Nyugat egy olyan terület, mely „hódítás áldozata lett, és ennek következményeitől sohasem tudott teljesen megszabadulni.” Az amerikai Nyugat így az „érintkezések fontos területe”, ahol indián Amerika, Latin-Amerika, angol-szász Amerika és Ázsia „keresztezi egymást”.

A hódítás ugyanahhoz a történehez kötötte ezeket a különböző csoportokat. Akár örültek neki, akár nem, a kisebbségek és a többségek közös földterületet foglaltak el. A hódítás elsősorban a határvonalak meghúzását jelentette a térképen, a (személyes, törzsi, közösségi, állami, szövetségi és nemzetközi) földtulajdonok kiosztását és megállapítását, valamint azt, hogy a föld dologból tulajdonná fejlődött. Ennek a folyamatnak két fázisa volt: a mezsgyék megállapításának kezdeti szakasza (melyet rendszerint a határkijelölés szakaszának nevezünk), majd a határvonalak jelentéssel és hatalommal való felruházása – ez a szakasz maig is tart. A tulajdon elosztása megfelelt a faji erőviszonyoknak, ezt tükrözte a munkaerő és a tőke felhasználása a tulajdon termőre fogásában, és ezt tükrözte a haszon szétosztása is. A Nyugat története folyamatos verseny a legitimitásért – a jogért, hogy valaki vagy valamely csoport magának tudhassa, követelhesse a Nyugat forrásainak haszonélvezői státusát. A sokféle etnikum a javak elosztásának csomópontjában találkozik egymással, ez teszi egységessé a Nyugat történelmét. (27)

Habár Limerick tagadja a Turner-féle határvidék-elmélet mögött meghúzódó társadalmi evoluzionizmust és faji hierarchiát, mégis elfogadja a cikikus-ság és a szociális ellentétek társadalmi modelljének érvényességét a Nyugat térségében. A szociális ellentét eme modelljének megfelelően és a cikikus folyamat részeként értelmezve, vizsgálatának tárgya:

„A tulajdonért és a haszonért folytatott küzdelem, [...] melyet a kulturális dominanciáért folyó harc kísér. A hódítás a nyelvekért, a kultúrákért és a valószínűleg folytatott küzdelmet is jelentette, az életmódok és a nézőpontok legitimitációját. A kulturális uralmi verseny megoldatlanul maradt kérdései számos matematikus területen felbukkannak, mindenekelött az indiánasszimiláció nyugtalanító kérdéseiben, a maig spanyol Délnyugat kétnyelvűsége kapcsán, és a bevándorlás vitáiban. Újra egységessé fog válni a töredeztettnék és nem folyamatosnak látszó múlt, ha egy még ma is zajló folyamat részeként gondolkodunk újra.” (25, kiemelés tőlem)

Már ebből a két bekezdésből is nyilvánvaló, hogy Limerick véleménye a gazdasági-politikai liberalizmus amerikai történelemben betöltött szerepét illetően jóval kétértelműbb, mint a Turneré. Az amerikai patriotizmus feladatai csakúgy, mint az amerikai fejlődés eredményei messze nem olyan egyértelműek Limerick Nyugatán, mint Turner határvidékén, habár Limerick könyve semmi kétséget nem hagy afelől, hogy a Nyugat mint fizikai hely iránti elkötelezettsége éppoly erős, mint Turneré a határvidék, mint ideologi-

kus geográfia iránt. Magától értetődik, hogy Limerick reflektálja korának fajra, osztályra, társadalmi nemre és etnicitásra irányuló érdeklődését, hasonlóan, mint ahogy Turner tette ezt az osztályellentéttel, az individualizmussal és a demokráciával. Valójában Limerick is pontosan a számára kívánatos amerikai demokrácia jegyében írja történetváltozatát – csakúgy, mint Turner a magáét. A limericki változatot az Új Nyugati Történelemként üdvözölték, mert ideológiailag korszerűsítette a történetet.

Noha Limerick azzal vádolja Turnert, hogy egyetlen nézőpontból mondja el az amerikai határvidék Nagy Történetét, mégis úgy tűnik, saját Nyugat-értelmezése, amint azt itt néhány idézetben is nyomon követhetjük, épp azon nézőpontproblémáktól nem tud megszabadulni, melyeknek korrekciójára vállalkozott. Habár kiszélesíti a küzdőteret, alapjában véve a szociális ellentét ugyanazon materialista változathoz csatlakozik, mint Turner. Turner agrárius ellentéteit megtoldja az ipari osztályellentéttel, továbbá faji és más etnikai nézeteltéréseket is bevon. Ugyan elfogadhatatlannak tartja, hogy Turner a Nyugat fehérek általi meghódítására helyezi a hangsúlyt, kizárva ezzel másokat, Limerick mégis ugyanezen „hódítóknak” szenteli könyve első felét. Általában ez a főlérendelt réteg fűtyül, míg a többiek táncolnak – még akkor is, ha könyvének második fele amellett érvel, hogy „A hódítók szembesülnek ellenfeleikkel”, amint azt a fejezet cím is megfogalmazza. Bár Limerick hangsúlyozza, hogy a Nyugat problémáit a huszadik század is örökli, s ezzel ugyan vitatja Turner tételét, az amerikai Nyugat korszakának lezárulását, ennek ellenére ő is a fehér telepések megérkezését fogadja el hallgatólagosan a történet kezdőpontjaként. Habár történelmében/történetében a bennszülött amerikaiaknak adja az etnikai elsőbbséget a földhöz való jogban, szövege szekvenciális elrendezésében mégsem ők az elsők, mivel könyve „A hódítók” című fejezettel kezdődik. Turnerhez hasonlóan Limerick is az akadémiai életben és a szélesebb körben uralkodó kortárs ideológiai áramlatokat helyezi értelmezésének fókuszába. A szerzők az amerikai Nyugat Nagy Történetének mindkét variánsában az Amerikai Álom egy-egy változatához csatlakoznak. Érzelmileg mindketten az Egyesült Államok nyugati vidékéhez kötődnek, noha a Nyugat elhelyezésében valamelyest különböznek.²⁰

Vajon azért hasonlítanak a régi és az új történeszek annyi mindenben egymásra, mert egyaránt a Nagy Történeteknek és a Nagy Múlt megértésének a hagyományos történelem paradigmaticus előfeltevéseiből származó korlátaiba ütköznek? Noha Limerick könyve erősen küzd azért, hogy elkerülje

²⁰ Később majd valamikor Limerick Nyugat-változatáról, mint a korabeli mitológiai gyűjtőhelyéről is olyan történeti munka, mint amelyet Henry Nash Smith írt Turner Nyugatáról? Lásd: *Virgin Land: The American West as Symbol and Myth* (Cambridge, MA, 1970 [1950]). William Cronon–George Miles és Jay Gitlin (szerk.) *Under an Open Sky: Rethinking America's Western Past* (New York, 1992), például 8-10 – könyve óta nyilvánvaló, hogy a Nyugat új történelme feltételezi az európai gazdaságok és nemzetállamok amerikai Hátárvidéken való előretörésének Nagy Történetét.

a Turner-féle monologikus hangot és nézőpontot, mégis integratív nézőpontból tekintti át a Nyugat látképét. Ily módon a multikulturalizmus számos történész esetében nem formálja át oly mértékben a hagyományos történelem paradigmáját, mint ahogy azt a vizsgálódás nem hagyományos témákra kiterjesztése feltételezné. Az interpretációkban megjelenő pluralizmus, sőt az interpretációk pluralizmusa nem eredményez szükségszerűen plurális múltat, mert a régi és az újabb történeszek is ragaszkodnak ahhoz, hogy szövegbeli hangjuk és nézőpontjuk az egyedüli és végső közvetítő múlt és jelen között. Végül is ettől függ a történész autoritása.

Az, hogy a multikulturális, többszólamú történelmet könnyebb hirdetni, mint megvalósítani, ráirányítja a figyelmet az efféle vállalkozást aláíró fogalmi, etikai és politikai nehézségekre. Vajon mennyiben köthető a probléma a politikai elfogultsággal és szociális érzéketlenséggel szemben a hagyományos történelmi paradigmához? A történészek azon erőfeszítései, melyekkel újraírják a történelem történetét a társadalmi nem, a faj, az etnikumok, az osztálykülönbség vagy a másság nevében, egyúttal lényegében a nézőpontok többszörözésének kísérletéhez közelítik-e a történetírást? Vagy netán ezek az erőfeszítések pusztán csak a történelem (újra)kisajátítását eredményezik egy ellentétes hegemoniát felállítandó, és alapjában véve továbbra is egyetlen nézőpontot alapulnak? Mennyiben korlátozza, és mekkora területre szűkíti le a hagyományos történelmi anyag és annak paradigmaticus diskurzusa a hangok és a nézőpontok többszörözésének lehetőségét?

Limerick hangsúlyozott célja, hogy egyetlen szövegben több nézőpontot jelenítsen meg, olyan példa, mely tanulsággal szolgál a multikulturalista alapon álló hagyományos történeti gyakorlat lehetőségeire és nehézségeire is. Minthogy az amerikai Nyugatot a különböző társadalmak ütközőpontjaként, illetve a föld, és az egymás fölötti politikai, gazdasági, kulturális hatalom megszerzésért folytatott küzdelem tereként határozza meg, megpróbál különös figyelmet fordítani a sokféle nézőpontra, melyek a konfliktusokban megjelennek. Mint írja, „egy képesség elengedhetetlen a nyugat-amerikai történelem megírásakor, a többszörözött nézőpontok kezelésének képessége” (39). „Ezen új látások megjelenítése – összegzi – életszerűséget és mélységet ad a nyugat-amerikai történelemnek”. (258)

A többszörözött multikulturális nézőpontok megjelenítésének egyik igen kedvelt limericki módjával találkozhatunk a texasi rangerök angolszász és spanyol-amerikai nézőpontú tárgyalásakor.

Mint az amerikai Nyugat összes történetében, a spanyolok történetében is le kell mondanunk arról a kényelmes állásponttól, hogy nézőpontjukat magától értetődően adottnak vesszük. A spanyolok – mint az indiánok, az angolszászok és a többi csoport – éppúgy lehettek elnyomottak, mint elnyomók, a múlt jelentése, úgy tűnik, néha saját ellentétébe fordul át. Figyeljük meg például a texasi rangerök drámaiban különböző megítéléseit. Texas korai angolszász kolonizálása idején a rangerök „valamiféle félkatonai testületként” jelentek meg, akik az indiánokkal harcoltak. Mikor az indiánoktól való rette-

ján az egyes törzsek később is kölcsönhatásba kerültek egymással. Törzsközi rivalizálásaik ügyei, és más, csak a bernszülötteket érintő problémáik gyakran jelentősebbnek látszanak saját történeteikben, mint az euro-amerikaikkal való találkozás hatásai és következményei. Ha az „indianok oldalát” emlegetjük, nemcsak az amerikai bernszülöttek múlt- és jelenbéli hangjait egyszerűsítjük le túlságosan, hanem nézőpontjait is (214–218).

Limerick azzal a kérdéssel folytatja, hogy vajon egy megváltoztatott perspektíva „elégse-e a múlt etnocentrikus konvencióinak helyesbítéséhez?” Már annyi is elég, ha a hagyományos történet „fellép az objektivitás és a semlegesség magaslatára?” „Mi van akkor, ha az indianok, a rajtuk elkövetett igazságtalanságok biztos tudatában, mára már explicit szemrehányást és elmarasztalást várnak a róluik szóló történelmekben? Mi volna a fehér történetnek megfelelő válasza, ha felkészült, és dühös indianok tiltakoznának, mondván, történelmük túlságosan is régóta van a kívülálló és betolakodók kezében?” Eleinte úgy tűnik, Limerick rokonszenvezik ezzel a nézőponton. Végül is, mint megállapítja, „amit a határvidék objektív történelmének neveztek, leginkább csak nacionalista történelem volt, mely a győzteseket ünnepelete, a veszteseket pedig alulértékeltte, vagy nem vette figyelembe.” Így „óvva a szakma tisztességét, csak reménykedhetünk abban, hogy az etnocentrikus elődöket gyorsan és hitelesen meg fogják cáfolni. A határvidék hagyományos történelmének nacionalizmusa együtt járt annak a feltételezésével, hogy a történelem az amerikaiak kiérdemelt jutalma, melyre büszkéek lehetnek.” Am „az indianok ellentétes igénnyel álltak elő: az indian történelem nem pusztán az *indiano*król szól, hanem az *indiano*khöz tartozik, s birtokosaik büszkeségének kifejezésére való, továbbá arra, hogy jobban érezzék magukat a vele örökölt identitás által.” (219–220, Limerick kiemelése) Ez az igény mindazonáltal mégis zavarja Limericket, mert a domináns társadalom szervezetei, kormányai, vallásai, sőt egyénei is hasonló igényekkel jelentkeznek, iránítani akarják, és meg akarják alkotni saját történelmeiket. A professzionális történészek viszont szembe kell szegülnie az efféle „megbízásra írott történelmekkel”, minthogy ezek felháborítóan részlegesen és elfogultak.

Szembesülve azzal a problémával, hogy minden kisebbségnek a saját történetét, a saját módján kellene megírnia, Limerick a javaslat mindkét oldalával rokonszenvez. Egyfelől, a professzionális történész egyik részleges történelmet sem ismerheti el teljesen. Amellett érvelve, hogy a Nyugat történelmének minden variációját el kellene olvasni, a következőket írja:

Természetesen az indianok megírhatják, és meg is kellene írniuk a saját tradícióikat követő történelmeiket, éppúgy, mint ahogy a telepeselemek és utódai is megvan hozzá minden joguk, hogy kiadványaikban múltjuk saját változatát gondolozzák. Mindazonáltal, a nemzeti és regionális önmegértés érdekében, kellene lennie egy olyan csoportnak, amelyik mindezeket a könyveket elolvassa, és odafigyel mindekre a nézőpontokra. Ebben a folyamatban a Nyugat történészei sohasem fogják érzelmileg és intellektuálisan megkötni a komoly olvasót. A tizenkilencedik századi Nyugaton jócskán bátornak kel-

gés alábbhagyott, a rangerök az angolszász texasiak vagyónát védő, és az alárendelt mexikóiakat és mexikói amerikaiakat felügyelő testületé alakultak át. A huszadik századot is megérő texasi rangerök már egyfajta állami rendőrségként működtek, tekintélyes és erőteljes mítosz alakult ki körülöttük, „dícsőfitték és bálványozták őket, az amerikai történelem igazi hősei között kaptak helyet.” A történész Walter Prescott Webb 1935-ben nagy hatással tanulmányt adott közre, amely megerősítette a texasi rangerökről kialakult képet: „egy ember, aki egyedül is képes szembefordulni a társadalom ellenségeivel”, a törvény szolgája, aki „szükszavú, megfontolt és nemes, higgadtan néz a gyilkos szemébe, átlát rajta, megsejti lépéseit, olyan ember, aki képes egyenesen a halálba lovagolni” (257).

Miután leírta, hogy Nixon elnök miként dicsérte ezeket az erényeket és miként magasztalta az állami szolgálat ezen hagyományát, így folytatja Limerick:

Nyilvánvaló, hogy sem Nixon elnök, sem beszédírói nem találkoztak Américo Paredes 1958-as, határmenti folklor tárgyú tanulmányával. „A ’ranger’-ből eredő *rinche* szó – írja Paredes – nagyon fontos a határvidék néphagyományában. Jelentése kiterjedt, így nem csak a rangerök megnevezésére használták, hanem bárkire, akinek fegyvere és lóva van, amerikai, és mexikóiakra vadászik.” A Webb utáni kutatók, felvéve a mexikóiak nézőpontját, már más politikai és morális portrét vázoltak a rangerökről. Ahogy Julian Samore, Joe Bernal és Albert Peña írja: „Az angolszász közösség biztos volt abban, hogy a rangerök az ő érdekeiket védik Dél-Texasban, és soha senki nem gyanúsította őket azzal, hogy pártatlanok volnának a törvény betartásában vagy végrehajtásában.” A rangerök egyébként a huszadik században is megtartották hagyományos funkciójukat, segítettek a sztrájkok megfékezésében, elbántak a „mexikói amerikaiak politikai és nevelésügyi aktivizmusával...”

Limerick oly módon igyekszik több oldalról bemutatni a történetet az olvasónak, hogy nemcsak kivonatolja az ellenkező nézőpontú szerzők véleményét, hanem idézi is őket. Az idézett két bekezdés is mutatja, hogy a Limerick által megvalósított multikulturalista megközelítés a fehérek történetileg domináns nézőpontját a mítoszok közé számúzi, míg a mexikóiak nézőpontját végső igazságnak teszi meg.

A több szempontú történelem létrehozása felveti a maga problémáit a professzionális történész számára. Limerick esetében ezt akkor tapasztalhatjuk, mikor az „indian” nézőpontot és hangot tárgyalja. Elégse-e vajon, ha egy új indiántörténelem pusztán megfordítja a „ki a civilizált és ki a vad” régi sztereotípiáját? Limerick elutasítja az ilyen egysíkú történelmet, mert ez is homogenizálná a bernszülött amerikaiakat, úgy tenne, mintha „egységesek” volnának. Az amerikai bernszülöttek máig is különböznek egymástól nyelvében, szokásaikban, vallásukban, törzsi szervezetükben, gazdaságukban és helyi sajátosságaikban. Törzsenként és egyénenként más és más történetek voltak és vannak ma is, ami abból következik, hogy különböző ideig érintkeztek az euro-amerikaiakkal, s hogy diplomáciai és más kapcsolatok út-

lett lennie annak, aki a konfliktusok bármely oldalán felszólalt az emberi méltóság nevében. Erre a bátorságra ma is szükség van (257).

Másfelől „az amerikai főáramlat történései” sokat tanulhatnak az indiánok történelmeiből. „Tegyük magunkévá az indiánok megítélését a fehérek jellemző szokásairól, és akkor megszabadulunk az intellektuálisan bénító kísértéstől, hogy természetesen tartjuk azokat” (220–22). Limerick, folytatván az etnohistoria méltatását amellett érvel, hogy ez azért is nyújthat megoldást a problémára, „mert egy körülménytelenül kifejtett kontextusba, kultúrába és világnézetbe ágyazza a cselekedeteket és az eseményeket.” Ezért „az etnohistoria akkor éri el a tökélyt, mikor technikája átéli a határokat, mikor a fehérek és az indiánok éppúgy szerephez jutnak azokban a kulturális szférákban, melyekben nincs természetesen vehető nézőpont” (220–221).

Amint az a többszörözött nézőpontok dilemmáinak tárgyalásából kiderül, Limerick bízik abban, hogy elkerülheti azoknak a Nagy Történeteket és egyszerű történeti szövegeket egyaránt relativizáló implikációit, ha a szereplők nézőpontjait és feltételezett kontextusukat bevonja a történet. „szélesebb horizontú” multikulturális nézőpontjába. Ez a megoldás továbblépés lehet a szereplők nézőpontjait elhagyó szövegekhez képest, ám nem válaszol a történeti gyakorlat nézőpontjára vonatkozó multikulturalizmus összes kihívására. Végül úgy hajítja végre Limerick a történelemben alkalmazott hegemonikus nézőpont multikulturális leplezését, hogy eközben nyugodtan megmarad az egyetlen, szinoptikus, a hagyományos történelmi paradigmában már megszokott nézőpontban, még akkor is, amikor megnöveli a hagyományos történelemben benne foglalt nézőpontok számát.

Limerick megközelítésének paradigmaticus korlátaira és morális implikációira azon elméleti fejtegetései hívják fel a figyelmet, melyek a kisebbségi történelmek az amerikai Nyugat általános történelmébe való beemeléséről szólnak. Megfontolásai annak nehézségét illusztrálják, hogy miként lehet a többszörözött nézőpontokat a történeti hanggal szöveggé vagy történelemmá egyíteni. Így látja a problémát:

Amíg elsősorban a fehér telepes férfiak kontinentális előretörése foglalkoztatta a Nyugat történéseit, addig tökéletesen koherens volt a kérdéses terület. De az „affirmatív és cselekményorientált történetírás” két-három évtizede megbontotta ezt a koherenciát. Az etnocentrizmus ma már lejárt, de milyen alternatív centrumok jöhetnek szóba helyette? Centrumokról szólnak, a Nyugat történetírása előtt ma gazdag a választék: indiánközpontú, spanyolközpontú, ázsiai centrikus történelem, szinesbőrű-centrikus, mormonközpontú történelmek között válogathat, választhatja a fehér-amerikai főáramlat történelmét (akármilyen rossz híre legyen is annak)²¹ Ha a történések rá lennének kényszerítve, hogy válasszanak ki maguknak ezek közül egyet, és a töb-

²¹ Talán érdemes lett volna többes számban emlegetnie ezeket a történelmeket, hogy jelezze a csoportokat belülről megosztó konfliktusokat és nézőpontkülönbségeket.

bit vessék el, akkor szakmánk igen nagy bajban lenne. De semmi esetre sem ez az egyetlen választható megoldás (291–2).

Limerick megoldása, a megsokszorozott nézőpontok egy történelemben integrálása, egy analógián alapul:

Vegyük például a bonyolult jelenség megvilágítására a metróhálózat nem éppen nyugati metaforáját. A hálózat minden állomása valamiféle központ, ahol szerelvények és utasok találkoznak, mindegyik állomás fordulópontra, az elindulás és a megérkezés helye. De ha felszállunk a vonatra, akkor (ha minden igaz) hamar egy másik állomáson találjuk magunkat, amely szintén központ és fordulópontra. Minden állomás egy-egy világ középonti, de ez mégsem okoz fogalmi zavart a hálózat tanulmányozójában, és nem kezd el keresni a hálózat igazi középontiát, amelyből szemlélni kellene az egész rendszert. Épp ellenkezőleg, a rendszer mint egész elképzelése teszi lehetővé, hogy az összes állomást egyszerre gondolja el – hogy képes legyen észrevenni a különbségeket, odafigyelni a viszonyokra, és hogy el tudja képzelni, hogyan néz ki a rendszer más nézőpontjaiból. (292)

Kifejtve a metrómetaforát, így érvel:

Milyen „rendszer” egységesítette az amerikai Nyugat történelmét? Az amerikai Nyugat kisebbségi és többségi közös talajon álltak, legalábbis szó szerinti értelemben. A föld birtoklásáért folytatott verseny, a mezei munkák és a nyert haszon határozták meg érintkezési formáikat. Osztokodnak a földön, vetélkednek érte vagy kiszorulnak róla: minden különbségük ellenére a Nyugat közösségei ugyanannak a történetnek voltak részei. Minden csoportnak lehet saját, önálló története, ám ezeknek mégis van egy közös pontjuk: a tulajdonért és a haszonért folytatott verseny. Talán mindegyik csoport szerette volna magának és különállónak megtartani történetét, de az amerikai Nyugat közös talaján az ilyen tisztaság elérhetetlen (292).

Metaforák segítségével fejti ki az analógiát:

Mindenki szerepet kap a másik darabjában; ahhoz, hogy megértjük a szindarab egyik szerepét, az szükségeltetik, hogy ismerjük az egészet. Természetes, hogy egy előadást nézve egyszerűen több szerepet is figyelemmel kísérünk, sőt egyszerre több szerepet is azonosulhatunk, még ha ezek a szerepek nyilvánvaló ellentétben állnak is egymással, vagy akár saját magukkal. A Nyugat történelmének etnikai sokfélesége valójában nem igényel mást, csak hogy figyeljünk oda a szerepekre, és figyeljünk oda az egészre. Ez ugyan nem könnyű feladat, de ha csak panaszkodunk és siránkozunk azon, hogy be kell vonnunk a kisebbségeket is, akkor végül is átadjuk magunkat egyfajta intellektuális restségnek. Az amerikai Nyugat felettebb bonyodalmas hely volt a történelmi résztvevői számára; és az még nem jelent „bűnrészeséget” a fehérekkel, ha kimondjuk, hogy ma is, számunkra is éppoly bonyolult és annak is kell lennie (292).

Kérdés, hogy ezek a felettebb érzékeltes metaforák képesek-e megsegíteni a multikulturalizmust azon törekvéseiben és igényében, hogy átformálja a történeti gyakorlatot? Megoldják-e a problémát, hogy miként emelhetünk be

megtöbbszörözött nézőpontokat a történelmi szövegbe? Honnan tudja Limerick, hogy az állomások ugyanahhoz a metróhálózathoz tartoznak? Láttá már valaki a hálózatot egészében? És ha látta, akkor meg tudná-e mondani, hogy végül is milyen nézőpontból van elrendezve és leírva? Ki képes egészében látni a metróhálózatot – megmaradva Limerick metaforájánál –, mikor csak állomásról állomásra utazhatunk? Nem szólván arról, hogy honnan tudhatná bárki is, hogy amit lát, az egy hálózat? Ki más lehet a Hálózat-Építő, ha nem a Nagy Történetmondó? Limerick térképhasonlata sok tekintetben arra épít, hogy a történelmi terület feltérképezhető úgy is, mintha úrhajóból néznénk le rá. Multikulturalista perspektívából megfelelőbb volna inkább egy olyan térképhasonlattal élni, mely megelőzve a madártávlati nézőpontból nyerhető látképet, épp annyira becsüléseken, mint amennyire megfigyeléseken alapul, és amelynél sohasem lehet megbizonyosodni a látképről.²²

Végül, mikor ahhoz ad támpontokat, hogy miként kombináljuk egy szövegben a szereplők nézőpontjait a történetisével, Limerick továbbra is alárendeli a szereplők nézőpontjait a történetiségnek. Módszere, mely bizonyos eredményeit tekintve méltányolandó, gyakran olyan átfogó konklúziót eredményez, mellyel elvlasztja egymástól a szereplők sokrétű nézőpontjait. Az efféle megoldás végső soron a történet szemléletének kínálja föl az integráló nézőpontot, tekintet nélkül a szereplői nézőpontokra, melyeket akkor sem vesz figyelembe, ha az előbbi veszélyeztetni is őket. (...)

Az „amerikai Nyugat történelmének axiómája” számos nézőpontot mutat az érvelésben, melyek közül egy a szereplők nézőpontjaira irányul. A konklúzióban már csak ez az egy nézőpont marad. Amint azt Limerick másutt elismeri: „azt gondolom, hogy a történetiségnek kötelessége megérteni, hogy miként látták korukat az emberek, de nem kötelessége átvenni szóni használatukat és nézőpontjukat.” (25) Limerick ebben az amerikai Nyugat híres regényírójával és költőjével, Wallace Stegnerrel ért egyet, aki szerint „ellentétben a fikcióval, a történelemben csak egyetlen hang lehetséges, a történetiség.”²³

A plurális nézőpontok Limerick elméletében és gyakorlatában sem vezetnek plurális múltakhoz. Végül Limerick is a hagyományos történelemből a történetiség felé, hogy elemezzük őket.”

²³ Wallace Stegner: 'On the Writing of History', in.: *Sound of Mountain Water* (Garden City, NY, 1969), 20.

már ismerős módon vélekedik: a vak multikulturalisták ugyanannak az elefántnak a különböző részeit tapogatták, vagy hogy Limerick hasonlatával éljünk, ugyanabban a metróhálózatban utaznak. Ebben a szemléletben a multikulturális nézőpontok sokféleségét lehet (ajánlatos) a történetiségnek kombinálni, mert igazából a kombináció révén közelíthetünk meg leginkább valamiféle (feltételezett) történelmi realitást, mely a valóságos múlttal azonos. A történelmi valóság ilyen megközelítése, bár bizonyos mértékben multikulturalista eljárásokkal dolgozik, a valóságot még mindig az objektívista történelmi realizmus konvenciói szerint fogja fel, amely a bemutatott világot egyetlen szinoptikus nézőpontból festi le.

Mi a tanulsága annak, hogy Limerick multikulturalista eszméi ellenére ragaszkodik a hagyományos történelem egyes régi elveihez? Arra kell ebből következtetnünk, hogy a történelmi multikulturalizmusnak ugyanazok a korlátai, mint magának a történelem hagyományos paradigmájának? Könyvében a multikulturalizmus történeti változatát részésti előnyben, s ezzel elismeri azt, hogy bármilyen szövegben a történet az egyetlen közvetítő múlt és jelen között. Amennyiben a történet a szövegben az egyetlen közvetítő szerepét játssza, akkor ez végül is nem pusztán kiváltságossá teszi az ő teljes látászöveggel rendelkező változatát, de autorizálja is, mint a lehető legmegfelelőbb eljárást.

A dialogicitás kihívása a történelmi diskurzusban nem egészen abban áll, hogy további hangoknak adjunk helyt egy szövegben vagy egy Nagy Történelemben, hanem inkább abban, hogy a történet nézőpontja mellett más nézőpontokat is megjelenítsünk. Az, hogy a többhangúság nem szükségszerűen vezet a történelem pluralitásához, még kevésbé multikulturális történelemhez, azt a kortárs történelmi gyakorlat tisztán mutatja. A többszörözött nézőpontok bevezetése a történelmi diskurzusba, úgy tűnik, megköveteli a hagyományos történelmi paradigma felülvizsgálatát, valamint azt, hogy újragondoljuk a történeti tekintély kérdését. Egy multikulturális, dialógikus eszmény nemcsak a történelem tárgyi anyagát formálja át, hanem azon feltételeket is, melyek megmutatják, mit kell tennie, és milyenek kell lennie a jó történeti munkának. Am voltaképpen az is kérdéses, hogy a többszörözött nézőpontoknak szükségképpen plurális múltakhoz és a történelem narratívázásának új megközelítéseihez kell-e vezetnünk.

Mint hogy bármely szinguláris nézőpont reménytelenül részlegesnek tűnik az újabb multikulturalista elvárásokhoz képest, a probléma megoldását valószínűleg azok a szövegek, Nagy Történetek és Nagy Múltak fogják meghozni, melyek a múlt és a jelen több nézőpontú reprezentációt nyújthatnak. Az ideális multikulturalista történelemnek több nézőpontot kellene egyesítenie, épp így több hangot is, legalább három különböző forrásból: a reprezentált múltbéli világból; a múlt azon részéből, ami már kívül esik a történet által reprezentált világon, a későbbi események fényében mégis jelentős; valamint a jelen egymással ellentétes, de legalábbis különböző nézőpontjaiból. Ennél alább nem adhatja a multikulturális történelem, amennyiben a szerző(k)

a legteljesebb többszólamúságot és dialogicitást szeretné(k) megvalósítani a szövegben. Hogyan sikerülhet a történéznek, vagy akár egy történéscsoportnak az, hogy a gyakorlatban egyetlen szövegbe integrálja a múlt és a jelen társadalmi feszültségeit? Milyen mértékben kell egy ilyen szövegnek a reprezentációjuk mellett, meg is testesíteni ezeket a feszültségeket? Végül képessé válhat-e a szöveg arra, hogy több nézőpontú és multikulturális legyen, ha olvasható szeretne maradni?

A történelmi többszólamúság azon [sikeres] kísérletei, melyek a több nézőpontúságot teszik meg a diskurzus központi szervező elvül, azért olyan kisszámúak, mert a hagyományos történelmi paradigmát egy kizárólagos szerzői nézőpontból vitatják. Milyen legyen a szöveg, ha több akar lenni idézetgyűjteménynél, vagy dokumentumok közlésénél? A több nézőpontot és hangot magába foglaló munkák közül az egyik legfontosabb kísérlet a történelmi antropológus Richard Price *Alabi's World*²⁴ című könyve. Itt ér végre tetőpontjára az, amit Price a *First-Time: The Historical Vision of an Afro-American People*²⁵-ben kezdett el. Az *Alabi's World* többféle hangot szólaltat meg idézetek útján és különböző betűtípusokkal, színekkel különíti el azokat egymástól, ezzel is hangsúlyozandó a többszólamúságot. A tizenyolcadik századi Surinam indiai származású saramaka népségének történelmét négy hang megszólaltatásával adja elő: a német morvák hangjával, a holland gyarmatosítókéval, a saramakakéval és a sajátjával, azaz a történéssz és antropológus hangjával. A különböző nyelveket Price fordítja le angolra, a saramakák szövegei történelmét pedig egyenértékűen kezeli a dokumentáris forrásokkal. Minden népcsoport és maga Price szövege is az egész könyvben, a jegyzeteket is beleértve, különböző szedéssel van elkülönítve egymástól. Minden hang és nézőpont egyenrangúnak tűnik, bár egyik recenzió megjegyezte, hogy a könyv végén Price hangja válik dominánssá.²⁶ Price ugyan elmondja, hogy a saramakáknak nagyon erős lineáris történelemtudatuk van, mégis az ő történelemszemlélete az, amelyik végül is szervezi a könyvet, igazolja a különböző hangok érvényességét, és diakronikus-dialektikus párbeszédbe állítja a hangokat. Eltekintve a fordítás²⁷ és a szerzői nézőpont kérdéseitől, Price könyve messze túlmutat szinte az összes eddigi munkán, melyek a többszólamúság megvalósításával, a nézőpontok megközelítésével próbálkoztak egy multikulturális történelmi reprezentációban.

Vajon a történelmi diskurzus átformálásának multikulturalista kísérletei csakis posztmodern textualizáció(ka)t eredményezhetnek? Folyton szét kell

24 Baltimore, 1990

25 Baltimore, 1983

26 Ez az álláspontra Michel Craton kritikus, de rokonszenvező recenziójának, in.: *William and Mary Quarterly*, 3 XLIX (1992), 697-703.

27 Talál Asad mellett érvel tanulmányában [The Concept of Cultural Translation in British Social Anthropology] in.: Clifford és Marcus, (i. m.) különösen 156-63., hogy a fordítás a nyelv imperialista hatalma miatt áthelyezi a másokra az én nézőpontját és hangját, mivel a nyelv világszemlélet és gondolkodásmód.

tördelniük az egységes történettszálát, hogy elkerüljék a másik(ak) alárendelést egy áttekinthető és totalizált nézőpont ráhelyezésével? A pastiche és a kolázs eklekticizmusával kell-e élniük, összesova a hagyományos diszciplínáris határokat a történetfilozófia, a történelmi szociológia vagy az antropológia között, a szóbeli és az írásbeli történelem között, a népi és a hivatásos történelem között? A posztmodern megközelítések a múlt történelemként, Nagy Történelemként való elbeszélésének új útjait mutatják meg. Az eljövendő történelmi diskurzusok kénytelenek lesznek lemondani a lekerékített, a folyamatos, a konzisztencia megszokott szerzői záradékáról? A hagyományos historizáció korlátozza a nézőpontok és az autoritás megosztását, a posztmodern historizáció viszont lemond a teljes körű áttekintés arkhimédészi pontjáról, ehelyett egyik résztvevője, egyik hangja, egyik nézőpontja kíván lenni a dialógus(ok)nak, a sok textualizáció közötti egyik szöveg, mely nem független a kortól, amelyben létrejött, a diskurzusok közül az egyik. Elhagyja birodalmi, önkényes pozícióját, hogy a diskurzusközösség tagja lehessen. A posztmodern historizáció a totalizálás, az egészszelví áttekintés elhagyásával lemond az egyetlen és legjobb Nagy Történet igényéről, mint a diszciplínáris és történelmi tekintély alapjáról. A posztmodern multikulturális történelem létrehozásának kísérletei tehát már nem csupán azt kívánják meg, hogy feladjuk és elutasítsuk a historizálás hagyományos megközelítéseit, hanem azt is, hogy újragondoljuk a történelmi reprezentáció, a történelem reprezentációjának kérdéseit, és magát a historizáció természetét.²⁸

Szolláth Dávid fordítása

28 A posztmodern narratívról szóló megannyi könyv közül a történéssz számára különösen hasznos lehet Linda Hutcheon-tól: *A Poetics of Postmodernism: History, Theory, and Fiction* (New York and London, 1988). A hang és a nézőpont posztmodernista megközelítéseiről számos elszórt kommentár található: Elizabeth Deeds Ermarth: *Sequel to History: Postmodernism and the Crisis of Time* (Princeton, 1992).